

การออกแบบร้านค้าขนาดเล็กเพื่อส่งเสริมภาพลักษณ์วัดพระศรีรัตนมหาธาตุราช วรวิหาร จังหวัดสุโขทัย

Kiosk Knockdown Design to Promote the Branding of

Wat Phra Sri Rattana Mahathat Ratchaworawihan, Sukhothai

รับบทความ 09/05/2021

แก้ไขบทความ 16/06/2021

ยอมรับบทความ 22/06/2021

วรุฒน์ วีระศิลป์ นพกร ผลาวรรณ เรวัตน์ อามิน จิระ อำนวยสิทธิ์ ญัฐพงษ์ ประดิษฐ์ธรรม

สาขาสถาปัตยกรรม และสาขาสถาปัตยกรรมภายใน คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

Warut Veerasilp, Noppakorn Palawan, Rewat Amin, Chira Amnuaysit, Nattapong Pradisthum

Department of Architecture and Department of Interior Architecture, Faculty of Architecture,

Rajamangala University of Technology Thanyaburi

warut_v@mutt.ac.th, rewatamin_a@mutt.ac.th, noppakorn_p@mutt.ac.th, chira_a@mutt.ac.th,

nattapong_p@mutt.ac.th

บทคัดย่อ

วัดพระศรีรัตนมหาธาตุราชวรวิหาร เรียกอีกชื่อว่า วัดพระปรางค์ เป็นกลุ่มโบราณสถานขนาดใหญ่ และเป็นพระอารามหลวงชั้นราชวรวิหาร ซึ่งกรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถานเมืองศรีสัชนาลัย ตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2478 และต่อมาในปีพุทธศักราช 2531 ขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกโดยองค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization หรือ ยูเนสโก: UNESCO) ภายใต้ชื่อ "เมืองประวัติศาสตร์สุโขทัยและเมืองบริวาร" ปัจจุบันได้มีการพัฒนาการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อเป็นที่อยู่อาศัย รวมถึงใช้พื้นที่เพื่อทำประโยชน์ทางการค้าของคนในชุมชน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ทำให้เกิดการพัฒนาศูนย์ในพื้นที่ในทิศทางที่มีความหลากหลาย สิ่งหนึ่งที่สามารถรับรู้ได้อย่างชัดเจน คือผลกระทบที่เกิดขึ้นกับภูมิทัศน์หรือทัศนียภาพที่เปลี่ยนแปลงไป มีโบราณสถานมากมายที่ได้รับผลกระทบจากทัศนียภาพที่เสื่อมโทรม ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นของโบราณสถานที่ไม่มีการวางแผนหรือออกแบบเพื่อให้สอดคล้องกับการอนุรักษ์และการบริหารจัดการมรดกโลก หรือหลักเกณฑ์ของอนุสัญญาการคุ้มครองมรดกโลก (The World Heritage Convention) นำไปสู่แนวทางการแก้ปัญหา โดยเริ่มจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับแนวความคิด ทฤษฎี ข้อสังเกต วิเคราะห์ปัญหา และการทดลองออกแบบร้านค้าขนาดเล็ก (Kiosk) 4 รูปแบบ โดยมีกรอบในการออกแบบ คือการใช้องค์ประกอบทางโบราณสถานที่เหมาะสม การรองรับกิจกรรมการใช้งานพื้นที่เชิงพาณิชย์ สะดวกในการติดตั้ง เคลื่อนย้าย รื้อถอน และรูปแบบร้านค้ามีความสอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทโดยรอบ รวมถึงประเมินคุณภาพเชิงปริมาณ โดยมีจุดประสงค์ ดังนี้ เพื่อค้นหารูปแบบคืออสที่สะท้อนถึงเอกลักษณ์ขององค์พระปรางค์ ออกแบบร้านค้าขนาดเล็ก ส่งเสริมการขายสินค้าและกระตุ้นการท่องเที่ยว ส่งเสริมให้เกิดเอกลักษณ์ของร้านค้าขนาดเล็ก (Kiosk) ที่สอดคล้องกับโบราณสถาน และวัดผลโดยการจัดทำแบบสอบถาม โดยมีผู้ประเมินแบบสอบถามจำนวน 100 คน แบ่งเป็นกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้ ผู้ประกอบการจำนวน 10 คน นักท่องเที่ยวจำนวน 40 คน คนในพื้นที่จำนวน 30 คน และผู้เชี่ยวชาญจำนวน 20 คน เพื่อสรุปแนวทางการออกแบบขั้นสุดท้าย ที่สามารถแสดงถึงภาพลักษณ์ เอกลักษณ์ สื่อสารกับกลุ่มเป้าหมายได้ชัดเจน น่าสนใจ และไม่เกิดทัศนอุจาดต่อโบราณสถานที่สำคัญ

คำสำคัญ: การออกแบบ คืออส องค์พระปรางค์ อัตลักษณ์ องค์ประกอบ

Abstract

Wat Phra Sri Rattana Mahathat Ratchaworawihan also known as Wat Phra Prang is a large archaeological group and the Royal Monastery of the Royal Class of Rajaworavihara, which the Fine Arts Department has announced the registration of the archaeological site in Si Satchanalai since 1935. And later in 1988, it was registered as a World Heritage Site by the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization Under the name "Historic Town of Sukhothai and Associated Historic Towns" Nowadays, land use has been developed for housing purposes, as well as using the area to benefit the commercial interests of people in the community to promote cultural tourism. This causes the development of space in a diverse direction. One thing that can be realized is the impact on changing landscapes or scenery. There are many archaeological sites affected by the deteriorating scenery. The researchers noted the problems with the archaeological site were not planned or designed to comply with the conservation and management of the World Heritage Site. Or the criteria of the World Heritage Convention, which leads to solutions, starting with a review of the literature related to the concept. Theory, observations, problem analysis, and 4 alternatives of kiosk design experiments with the design framework are the appropriate use of ancient elements. Support for commercial space activities the shop layout is consistent and appropriate for the surrounding context, as well as quantitative quality assessment with the following purposes: to find a kiosk-style that reflects the uniqueness of the Prang. Product promotion kiosk design and tourism stimulus The 100 people assessed the questionnaire into samples: 10 entrepreneurs, 40 tourists in the area, 30 people, and 20 experts to summarize the final design guidelines that can represent the image, identity, communicate clearly with the target audience, be interesting, and there is no visibility pollution into the ancient landmarks.

Keywords: *Design, Kiosk, Prang, Identity, Composition*

ความเป็นมาและความสำคัญ

ประวัติศาสตร์วัดพระศรีรัตนมหาธาตุราชวรวิหาร (วัดพระปรางค์)

การเกิดขึ้นของแคว้นสุโขทัย เริ่มต้นจากชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ที่ตั้งอยู่ในเขตลุ่มน้ำยม ราวพุทธศตวรรษที่ 16 มีชื่อว่า เมืองเชลียง ต่อมาได้มีการรวมกลุ่มบ้านเมืองเพิ่มมากขึ้น จนเป็นแคว้นเชลียง โดยมีหลักฐานปรากฏตำนานและพงศาวดาร มีชื่อแตกต่างกันไป เช่น เชลียง เฉลียง ศรีสังขาลัย สวรรคโลก ในเอกสารจีนโบราณที่กล่าวถึงเมืองหนึ่งที่ตั้งอยู่บริเวณลุ่มน้ำยม เรียกว่า เฉินเหลียง ในพงศาวดารโยนก เรียกว่า แคนเฉลียง ต่อมามีการศึกษาค้นคว้า ทำให้สรุปได้ว่าเป็นเมืองเดียวกัน ซึ่งถือได้ว่า แคว้นเชลียง นี้ เป็นจุดเริ่มต้นของเมืองสุโขทัยในพุทธศตวรรษที่ 18 และในเวลาต่อมากลายเป็นอาณาจักรสุโขทัย (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2526, น.86-98) ในอดีตประกอบด้วยเมืองต่าง ๆ 53 เมือง ซึ่งมีเมืองที่สำคัญ ๆ หลายเมือง หนึ่งในนั้น คือเมืองศรีสังขาลัย (ศรีศักร วัลลิโภคม, 2552, น.27) ถือเป็นเมืองลูกหลวงที่มีความสำคัญรองจากเมืองสุโขทัย

แคว้นสุโขทัย เป็นอาณาจักรเก่าแก่แห่งแรกของชนชาติไทย เมื่อกว่า 700 ปีก่อน มีความโดดเด่นทั้งด้านศิลปะสถาปัตยกรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว รวมทั้งมีความเจริญรุ่งเรืองในพุทธศาสนา ศาสนสถานที่สำคัญที่สุดในเมืองเชลียง คือ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุเชลียง หรือ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุราชวรวิหาร (วัดพระปรางค์) ตั้งอยู่ที่ หมู่ 6 ต.ศรีสังขาลัย อ.ศรีสังขาลัย จ.สุโขทัย ตั้งอยู่นอกกำแพงเมืองเก่าศรีสังขาลัย ลงไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ราว 3 กม. ในบริเวณที่แม่น้ำยมไหลวกอ้อม จึงกลายเป็นพื้นที่ที่เสมือนถูกล้อมด้วยแม่น้ำยมทั้งสองด้าน

ภาพ 1 วัดพระศรีรัตนมหาธาตุราชวรวิหาร

ที่มา: กองกลางกลุ่มส่งเสริมเครือข่ายและประสานราชการภูมิภาค สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม, 2560, 30

วัดพระศรีรัตนมหาธาตุราชวรวิหาร ประกอบไปด้วยโบราณสถานขนาดใหญ่หลายจุด ซึ่งสามารถแบ่งพื้นที่ภายในวัดออกเป็น 3 ส่วน (นาริรัตน์ ปรีชาพิชคุปต์, 2542, น.96-99) ได้แก่

- พื้นที่ภายในกำแพงแก้วด้านตะวันออก มีเจดีย์ทรงปรางค์ “พระศรีรัตนมหาธาตุ” เป็นประธานของวัด
- พื้นที่ภายในกำแพงแก้วด้านตะวันตก มีเจดีย์มีฐานแปดเหลี่ยม “เจดีย์มูเตา” อยู่ด้านหลังพระปรางค์
- พื้นที่ทางตะวันออกภายนอกกำแพงแก้ว เป็นบริเวณที่มีการใช้งานเป็นวัดในปัจจุบัน

พระปรางค์ประธาน วัดพระศรีรัตนมหาธาตุราชวรวิหาร ตั้งอยู่ในพื้นที่ภายในกำแพงแก้วด้านตะวันออก เป็นส่วนสำคัญของวัด โดย พระปรางค์ประธานนี้ ก่อด้วยศิลาแลงฉาบปูน ลงสีชาดทับ สถาปัตยกรรมจัดอยู่ในสมัยอยุธยา ฐานรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ขนาด 30X30 เมตร รูปทรงเพียวสูงที่สอบเรียวย ลำดับจากชุดฐานที่กว้าง ผ่านเรือนธาตุขึ้นไป เป็นชั้นซ้อนทรงแท่งสอบมนที่ปลาย โดยต่อเนื่องเป็นนาคคู่ ยอดนาคคู่กลาไหล่อง ฐานเชิงชั้นแรก เป็นย่อมุมไม้สิบสอง ฐานล่างสุดก่อผนัง

ทิว ฐานชั้นสามเจาะช่องแสง เรือนธาตุทางด้านหน้าเป็นซุ้มโถง หน้าบันปรากฏประติมากรรมปูนปั้น บันไดขึ้นไปยังซุ้มโถง ด้านในเป็นเจดีย์ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ขนาดเล็กในท้ององค์พระปราสาท พบปล่องปริศนาลงใต้ท้ององค์พระปราสาท ผนังภายในปรากฏร่องรอยของจิตรกรรมฝาผนัง เพดานดาวไม้จำหลัก สกulptช่างสุโขทัย ประตูกิ่งพระปราสาทเป็นไม้จำหลัก สกulptช่างสุโขทัย ปัจจุบันบานประตูเก็บรักษาไว้ที่ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติรามคำแหง บริเวณเรือนธาตุทางด้านหลัง มีบันไดขึ้นสู่องค์ปราสาทเช่นกัน แต่เป็นประตูหลอก รอบองค์พระปราสาท ประกอบด้วยเสาพระประทับ พระวิหารหลวงพื่อโต อยู่ด้านหน้าองค์พระปราสาทประธาน ก่อด้วยศิลาแลง ฐานรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้าง 19.20 เมตร ยาว 25.20 เมตร ฐานสูง 1.20 เมตร เป็นวิหารขนาดเจ็ดห้อง ตกแต่งด้วยมุขยื่นออกมาทางด้านหน้า ผนังวิหารเป็นแบบผนังทึบเจาะช่องแสง

วัดพระศรีรัตนมหาธาตุราชวรวิหาร เรียกอีกชื่อว่า วัดพระปรางค์ เป็นกลุ่มโบราณสถานขนาดใหญ่ และเป็นพระอารามหลวงชั้นราชวรวิหาร ซึ่งกรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถานเมืองศรีสัชนาลัย ตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2478 และต่อมาในปีพุทธศักราช 2531 ได้ประกาศเป็นโบราณสถาน โดยมีเนื้อที่ทั้งหมด 28,217 ไร่ หรือ 45.14 ตารางกิโลเมตร และจดทะเบียนเป็นมรดกโลกจากองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ ภายใต้ชื่อ "เมืองประวัติศาสตร์สุโขทัยและเมืองบริวาร" การประชุมคณะกรรมการมรดกโลกสมัยสามัญครั้งที่ 15 เมื่อปีพ.ศ. 2534 ที่เมืองคาร์เทจ ประเทศตูนิเซีย โดยผ่านข้อกำหนดและหลักเกณฑ์ในการพิจารณาให้เป็นแหล่งมรดกโลก ดังนี้ เป็นตัวแทนซึ่งแสดงผลงานชิ้นเอกที่จัดทำขึ้นด้วยการสร้างสรรค์อันฉลาด และเป็นที่ยืนยันถึงหลักฐานของวัฒนธรรมหรืออารยธรรมที่ปรากฏให้เห็นอยู่ในปัจจุบันหรือสาบสูญไปแล้วโดยได้รับการขึ้นทะเบียนเป็น 1 ใน 3 แหล่งมรดกโลกแห่งแรกของประเทศไทย พร้อมกับนครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร ซึ่งได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกทางธรรมชาติแห่งแรกของประเทศไทย

ปัจจุบันเมืองเก่าศรีสัชนาลัยได้มีการพัฒนาการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยของประชากรในชุมชน และการพัฒนาพื้นที่โบราณสถานหรือพื้นที่บริเวณโดยรอบเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ทำให้เกิดการพัฒนาเมืองเก่าศรีสัชนาลัยในทิศทางที่มีความหลากหลาย สิ่งหนึ่งที่สามารถรับรู้ได้อย่างชัดเจน คือผลกระทบที่เกิดขึ้นกับภูมิทัศน์หรือทัศนียภาพที่เปลี่ยนแปลงไป มีโบราณสถานมากมายที่ได้รับผลกระทบจากทัศนียภาพที่เสื่อมโทรม ดังเช่นที่พบในแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลกอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ปัจจุบันสภาพพื้นที่และภูมิทัศน์โดยรอบมีความเสื่อมโทรมสาเหตุหลักเกิดจากการพัฒนาเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคม มีการสร้างอาคารร้านค้าบดบังทัศนียภาพของแหล่งมรดกโลก ก่อสร้างสิ่งปลูกสร้างลงในพื้นที่ของวัด การบุกรุกพื้นที่ การทำลายโบราณสถาน การทิ้งขยะและสิ่งปฏิกูลในบริเวณมรดกโลก รวมถึงปัญหาการอนุรักษ์คุ้มครองมรดกโลกที่เชื่อมโยงกับปัญหาการบริหารจัดการและการบังคับใช้กฎหมาย ทำให้มีภาวะเสี่ยงที่จะถูกถอดถอนจากมรดกโลก (ชาติรี มหันตรัตน์ และ สิริพัฒน์ ลากิจิตร, 2563, น.4) ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวข้างต้นเป็นการลดคุณค่าของโบราณสถาน เพื่อมุ่งเน้นการพัฒนาพื้นที่ค้าขายในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามแผนนโยบายการพัฒนาของทั้งภาครัฐและเอกชน ทำให้มีสิ่งปลูกสร้างที่เกิดขึ้นมาใหม่ โดยไม่มีการวางแผนหรือออกแบบเพื่อให้สอดคล้องกับการอนุรักษ์และการบริหารจัดการมรดกโลก หรือหลักเกณฑ์ของอนุสัญญาการคุ้มครองมรดกโลก (The World Heritage Convention) ซึ่งกำหนดไว้ว่า รัฐบาล (states parties) ต้องยอมรับและให้ความร่วมมือในการดำเนินการต่าง ๆ เพื่อการคุ้มครองและอนุรักษ์แหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติทั้งที่มีอยู่ในประเทศตนและประเทศอื่นให้ดำรงอยู่เป็นมรดกของมวลมนุษยชาติตลอดไป ทั้งนี้ ประเทศสมาชิกในอนุสัญญาคุ้มครองมรดกโลกมีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติตามอนุสัญญาคุ้มครองมรดกโลก โดยถือเป็นภารกิจของประเทศสมาชิกแห่งอนุสัญญาในการคุ้มครอง ป้องกัน อนุรักษ์ ที่ตั้งอยู่ในดินแดนของตนเพื่อสืบทอดไปสู่คนรุ่นต่อไปในอนาคต การปรับปรุงภูมิทัศน์และการสร้างร้านค้า ซึ่งผู้มีอำนาจหน้าที่ดังกล่าวอาจไม่คำนึงถึงกฎหมาย ที่ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการบริหารจัดการโบราณสถาน โบราณวัตถุ และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์เอาไว้ จึงเกิดทัศนียภาพกับโบราณสถาน โบราณวัตถุ สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ รวมถึงพื้นที่โดยรอบที่ตั้งอยู่ในวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ซึ่งในอนาคต วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ได้จดทะเบียนเป็นมรดกโลก อาจตกอยู่ในภาวะที่อันตราย อัน

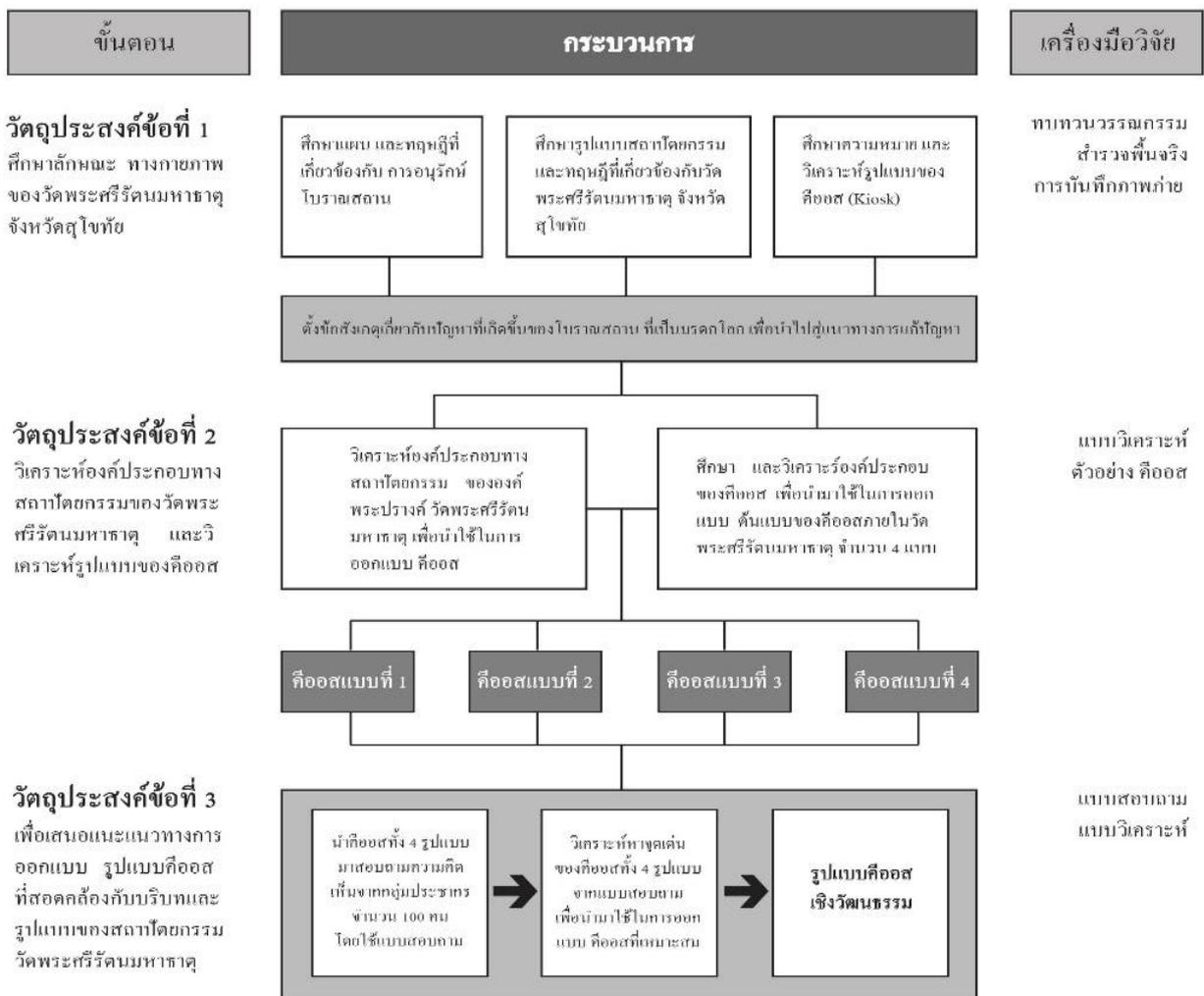
เนื่องจากมีปัญหาด้านการบริหารจัดการพื้นที่ในเขตโบราณสถาน และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ถูกบุกรุก ทำลาย อีกทั้งภูมิทัศน์โดยรอบมีทัศนอุจาด จากร้านค้า ร้านขายของ ภายในวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ที่มีรูปแบบของตัวสถาปัตยกรรมที่ไม่เข้ากันกับตัววัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ซึ่งส่งผลให้ขัดกับทัศนียภาพโดยรวมมองดูไม่เข้ากัน

ดังนั้น ทางผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะแนวทางในการออกแบบรูปแบบของตัวร้านค้า ภายในวัดพระศรีรัตนมหาธาตุเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทโดยรอบ และไม่ขัดกับรูปแบบสถาปัตยกรรมเดิมขององค์พระปรางค์ โดยนำรูปแบบสถาปัตยกรรมเดิมขององค์พระปรางค์ มาวิเคราะห์และถอดแบบองค์ประกอบของตัวสถาปัตยกรรมเดิม เพื่อนำรูปแบบที่วิเคราะห์ได้ มาใช้ในการออกแบบตัวร้านค้า เพื่อไม่ให้ขัดกับองค์พระปรางค์ และสามารถนำมาใช้กับส่วนอื่น ๆ ภายในวัดพระปรางค์ได้ในอนาคต เพื่อเป็นการอนุรักษ์และฟื้นฟูจารีต ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีของชาติ

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการออกแบบร้านค้าขนาดเล็กให้มีความเหมาะสมกับภาพลักษณ์ของโบราณสถาน
2. เพื่อออกแบบร้านค้าขนาดเล็กส่งเสริมการขายสินค้าและกระตุ้นการท่องเที่ยว
3. เพื่อส่งเสริมให้เกิดเอกลักษณ์ของร้านค้าขนาดเล็กที่สอดคล้องกับโบราณสถาน

ระเบียบวิธีวิจัย

ภาพ 2 แสดงขั้นตอน กระบวนการ และเครื่องมือวิจัย

การเก็บข้อมูลจากการสังเกต

1. ร้านค้าขนาดเล็ก (Kiosk)

Kiosk คือร้านค้าขนาดเล็กที่ใช้ในการจัดจำหน่ายสินค้า (นวกรณ์ ศรีสรณกุลวงศ์, 2563, น.16) มีหลายรูปแบบหลายขนาด อาจจะมีลักษณะเป็นห้องปิดที่มีช่องหน้าต่างเปิดรับลูกค้าได้อย่างน้อย 1 ด้าน หรือเป็นลักษณะเคาน์เตอร์ที่มีหลังคายื่นออกมา (canopy) โดยตั้งอยู่ตามจุดที่มีคนพลุกพล่านหรือใช้สัญจรเป็นจำนวนมาก และเป็นพื้นที่ ซื่อขายแลกเปลี่ยน จอสินค้าหรือตัวการแสดงต่าง ๆ โดยที่ต้องมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน เช่น คนกับคน คนกับเครื่อง อิเล็กทรอนิกส์ในพื้นที่ขนาดเล็ก ดังนั้น จากบทความและความหมายของร้านค้าขนาดเล็ก จึงสามารถแบ่งประเภทได้เป็น 4 แบบ

- 1.1. ร้านค้าขนาดเล็กแบบถาวร ร้านค้าขนาดเล็กที่ตั้งภายในและภายนอกอาคาร ที่สร้างยึดกับพื้นที่
- 1.2. ร้านค้าขนาดเล็กแบบกึ่งถาวร ร้านค้าขนาดเล็กที่ตั้งภายในและภายนอกอาคารที่สามารถถอดประกอบเพื่อเคลื่อนย้ายได้
- 1.3. ร้านค้าขนาดเล็กแบบเคลื่อนที่ได้ ร้านค้าจำหน่ายรถเข็น รถพ่วงมอเตอร์ไซค์ หาบเร่ รถอาหารเคลื่อนที่
- 1.4. ร้านค้าขนาดเล็กในรูปอิเล็กทรอนิกส์ สำหรับบริการตัวเอง ร้านค้าขนาดเล็กจำหน่ายตัวรถไฟฟ้า ร้านค้าขนาดเล็กตั้งใช้จอร์ระบบสัมผัส (touch screen) เป็นต้น

ซึ่งรูปแบบ คืออส ที่นำมาศึกษาและออกแบบภายในบริเวณวัดพระศรีรัตนมหาธาตุราชวรวิหาร (วัดพระปรางค์) คือร้านค้าขนาดเล็กในรูปแบบกึ่งถาวร ที่สามารถถอดประกอบเพื่อเคลื่อนย้ายร้านค้าได้ โดยตั้งบริเวณรอบวัดพระศรีรัตนมหาธาตุราชวรวิหาร (วัดพระปรางค์) เพื่อเกิดเป็นร้านขายของที่ระลึก ขายของชำร่วย ขายอาหาร และของเบ็ดเตล็ด สำหรับตอบสนองกับนักท่องเที่ยว

2. รูปแบบร้านค้าเชิงวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว

“การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” จัดเป็นการท่องเที่ยวที่ปัจจุบันกำลังเป็นที่นิยมอย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะการแสดงศิลปวัฒนธรรมในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้คนในสังคมและชุมชนมีส่วนร่วมซึ่งเป็นการร่วมกันอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมอันดีให้คงอยู่สืบไป ดังจะเห็นได้จากสถานที่ท่องเที่ยว ตัวอย่างเช่น ตลาดโบราณที่เป็นที่นิยมเพราะมีเอกลักษณ์โดดเด่นและแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ ทำให้ดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ

เนื่องจากร้านค้าตั้งอยู่ใกล้โบราณสถานที่สำคัญ ดังนั้น รูปแบบร้านค้าควรสอดคล้องและกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม ไม่แปลกแยกจากบริบทโดยรอบ ขนาดและความสูงไม่บดบังทัศนวิสัยในการมอง ความเป็นระเบียบเรียบร้อยและควรมีรูปแบบที่เป็นอัตลักษณ์ และสะท้อนสถาปัตยกรรมในสมัยสุโขทัยได้ โดยต้องมีองค์ประกอบของการตกแต่งร้านค้าเพื่อส่งเสริมภาพลักษณ์และการท่องเที่ยว รูปแบบร้านค้าจึงมีผลต่อภาพลักษณ์ของพื้นที่โดยรวม

หน้าร้านมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์ และดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาใช้บริการ เนื่องจากร้านค้ามีความหลากหลายของสินค้าและรูปแบบให้บริการ ดังนั้น การออกแบบหน้าร้านที่เหมาะสมจะช่วยส่งเสริมการขายได้ ซึ่งลักษณะการออกแบบร้านค้ามีองค์ประกอบ ดังนี้ การสร้างเอกลักษณ์ร้านค้า การใช้แสงสว่างช่วยส่งเสริมร้านค้า การใช้ป้ายผ้าและผ้าใบช่วยสร้างจุดสนใจให้กับร้านค้า การใช้องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม และการใช้ป้ายชื่อร้าน กราฟิก ตัวอักษรก่อนที่จะกล่าวถึงรูปแบบร้านค้าเชิงวัฒนธรรม จะขอกกล่าวถึงแนวทางการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและชุมชนให้ทราบพอสังเขป (สมสกุล จีระศิลป์ และคณะ, 2553, น.217)

3. ลักษณะเด่นขององค์พระปรางค์

องค์พระปรางค์ หมายถึง เจดีย์ประเภทหนึ่งในงานสถาปัตยกรรมไทยที่พัฒนามาจาก “ปราสาท” ในอารยธรรมเขมรที่มีผังของเรือนธาตุเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส มักมีการเพิ่มหรือย่อมุม ตั้งอยู่บนฐานสูงรูปทรงเพริ้วชะลูด หลังคาหรือเครื่องบนมีลักษณะคล้ายฝักข้าวโพดประกอบด้วยยอด นพศูล สามารถแบ่งสัดส่วนของพระปรางค์ออกได้เป็น 3 ส่วนหลัก ๆ คือ ส่วนฐาน ส่วนเรือนธาตุ และส่วนเรือนยอด (พัศตราภรณ์ แก่นพรม, 2557, น.231) โดยสามารถจำแนกออกเป็น 6 รูปแบบ คือ ทรงงา-

เนียม ทรงฝึกข้าวโพด (ทรงปรารงค์) ทรงยอดดอกบัวตูม (ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์) ทรงระฆัง (ทรงลังกา) ทรงมณฑป ทรงมณฑปวิหาร และทรงปราสาทยอด

การที่จะออกแบบร้านค้าขนาดเล็ก ให้สอดคล้องกับรูปแบบขององค์พระปรารงค์นั้นจะต้องคำนึงถึงการอนุรักษ์ ซึ่งการอนุรักษ์ หมายถึง การสงวนรักษา คงสภาพของสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อฟื้นฟูการใช้งานให้เกิดประโยชน์สูงสุด ประกอบไปด้วยอาคารเก่าประเภทวัง วัด บ้าน หรือโบราณสถาน ที่มีความสำคัญ ก่อนการดำเนินการอนุรักษ์จะต้องทำการศึกษา รวมทั้งประเมินคุณค่าทางสถาปัตยกรรมและชุมชน โดยคุณค่าในงานด้านอนุรักษ์สามารถสรุปเป็นรายละเอียดที่เกี่ยวข้องได้ดังต่อไปนี้

- คุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์และความต่อเนื่องทางสถาปัตยกรรมหรือชุมชนที่ทำการอนุรักษ์ ควรเป็นอาคารหรือพื้นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์
- คุณค่าทางด้านจิตใจ คุณค่าในส่วนนี้มีอิทธิพลต่อการรับรู้โดยตรงซึ่งสามารถ ได้แก่ คุณค่าทางความงาม หมายถึงคุณค่าทางความงามทางจิตใจที่ทำให้เกิดความรู้สึกดี ๆ เมื่อพบเห็น และ คุณค่าทางด้านการส่งเสริมเอกลักษณ์พื้นที่
- คุณค่าทางด้านประโยชน์ใช้สอยและเศรษฐกิจร่วมสมัย คุณค่าในส่วนนี้มีความสำคัญในการรักษาสถาปัตยกรรมและชุมชนเป็นอย่างยิ่ง เมื่อสถาปัตยกรรมและชุมชนได้ก่อตั้งขึ้น และถูกพัฒนาผ่านกาลเวลา จนเกิดการเปลี่ยนแปลงทางสภาพสังคมและวัฒนธรรม ตามพลวัตที่เปลี่ยนไป รูปแบบสถาปัตยกรรมที่สามารถประยุกต์หรือร่วมสมัยได้ก็จะสืบทอดต่อเนื่องไป ในขณะที่รูปแบบสถาปัตยกรรมที่ไม่สามารถปรับให้ร่วมสมัยกับวิถีและกาลเวลาได้ก็มักจะเสื่อมถอยลง ในที่สุด ดังนั้น การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและสภาพแวดล้อมในปัจจุบันจึงควรคำนึงถึงประโยชน์ใช้สอยที่ปรับและนำมาใช้งานหลังการปรับปรุงด้วย มิใช่เป็นการอนุรักษ์ที่เป็นการอนุรักษ์เพียงเปลือกนอกอย่างผิวเผิน (สมสกุล จีระศิลป์ และคณะ, 2553, น.58)

การอนุรักษ์ในพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ มีระดับการอนุรักษ์ตามลำดับความสำคัญของอาคาร เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและความกลมกลืนของบรรยากาศโดยรอบ โดยแบ่งระดับการอนุรักษ์ได้ดังนี้ การฟื้นฟูหรือปฏิสังขรณ์ (restoration) การนำกลับมาใช้ประโยชน์ (renovation) และการลอกเลียนแบบหรือการจำลอง (replication) (สมสกุล จีระศิลป์ และคณะ, 2553, น.58-59)

การออกแบบต่าง ๆ สามารถกำหนดรูปแบบให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมให้เกิดเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จนเกิดเป็นภาพลักษณ์ที่ดีของสถานที่¹ แหล่งท่องเที่ยวและโบราณสถานนั้น ๆ ได้ ซึ่งการกำหนดรูปแบบให้กับงานออกแบบต่าง ๆ ยังต้องอาศัยการศึกษาปัจจัยภายนอกที่สอดคล้องกับปัจจัยการตกแต่งทั่วไปภายในร้าน เพื่อสร้างประสบการณ์การรับรู้ การจดจำ รวมถึงการออกแบบยังช่วยส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยว อาชีพของคนในชุมชน โดยส่งผลกระทบต่อทุกฝ่ายน้อยที่สุดเพื่อให้ได้รับผลประโยชน์มากที่สุด อีกทั้งยังคงภาพลักษณ์ที่ดีของแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลกที่มีชีวิตของไทยได้เป็นอย่างดี

ผลจากการทบทวนวรรณกรรมและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทำให้ทราบถึง รูปแบบสถาปัตยกรรมที่มีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ คือ ลักษณะองค์พระปรารงค์ประธาน ซึ่งปรากฏให้เห็นถึงรูปลักษณะภายนอกที่เด่นชัด เพื่อนำไปสู่การออกแบบร้านค้า ที่มีความกลมกลืนและสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมโดยรอบ โดยมีหลักเกณฑ์การพิจารณาการกำหนดรูปแบบร้านค้า คือ รูปแบบมีความน่าสนใจ การใช้อาคารประกอบทางโบราณสถานที่เหมาะสม การรองรับกิจกรรมการใช้งานพื้นที่เชิงพาณิชย์ สะดวกในการติดตั้ง เคลื่อนย้าย รื้อถอนโดยรูปแบบร้านค้ามีความสอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทโดยรอบ ซึ่งนำไปสู่ขั้นตอนการวิเคราะห์หาอัตลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม โดยอ้างอิงจากทฤษฎีการอนุรักษ์ตลอดจนระดับการอนุรักษ์โดยใช้การลอกเลียนแบบ เป็นการศึกษาสภาพแวดล้อมและมีการสร้างขึ้นใหม่ตามข้อมูล เพื่อให้สอดคล้องหรือกลมกลืนกับ

¹ สถานที่ (Place) กล่าวว่า ความรู้สึกต่อเนื่อง เกี่ยวพันกับสถานที่ เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ กับการเข้าไปใช้สอยในอาคาร หรือสถาปัตยกรรมนั้นๆ และจำเป็นต่อการเชื่อมโยงแนวความคิดเข้ากับ งานสถาปัตยกรรม ซึ่งขึ้นอยู่กับสิ่งจูงใจ ประสบการณ์ และความสามารถของแต่ละคน (ปยุต นุชวิภา เสนาคำ และ เอกพล สิริชัยนันท์, 2560, น.43)

สภาพแวดล้อมเดิม โดยศึกษาร่วมกับอัตลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมและอัตลักษณ์ทางชุมชน เพื่อสร้างข้อจำกัดในการกำหนดรูปแบบ ขนาด และลวดลายตกแต่งของร้านค้ากึ่งถาวร ที่สะท้อนเอกลักษณ์เด่นขององค์พระปรางค์ที่ตั้งภายในวัดพระศรีรัตนมหาธาตุราชวรวิหาร ซึ่งเป็นสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่า มีความภาคภูมิใจที่จะอนุรักษ์อัตลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมและการรับรู้ภายใต้แนวคิดทฤษฎีอัตลักษณ์สถานที่ (ปยุตนุชวิภา เสนอคำ และ เอกพล สิริชัยนันท์, 2560, น.43)

ผลของงานวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาที่ก่อให้เกิดแนวความคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ การรักษาคคุณค่า และเอกลักษณ์ของวัดพระศรีรัตนมหาธาตุราชวรวิหาร (วัดพระปรางค์) ตลอดจนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวความคิดการออกแบบ โดยให้ความสำคัญกับองค์พระปรางค์ที่มีรูปลักษณะภายนอกที่เด่นชัด มีความสัมพันธ์กับลักษณะทางสังคม วิถีชีวิต และสะท้อนออกมาในรูปลักษณะของอาคาร พื้นที่กิจกรรม ที่ว่าง โครงสร้าง หลังคา ประตู หน้าต่าง ระเบียง ฝาผนัง วัสดุสี และองค์ประกอบตกแต่ง ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาและสรุปเอกลักษณ์ทางกายภาพเพื่อนำองค์ประกอบดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ในการออกแบบร้านค้า (ค้ออส) สอดคล้องกับลักษณะรูปแบบขององค์พระปรางค์

โดยพระปรางค์มีรูปแบบเป็น “ทรงงาเนียม” โดยมีลักษณะใกล้เคียงกับทรงฝักข้าวโพด (ทรงปรางค์) ในอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัยพบศาสนสถานที่มียอดปราสาท 1 องค์ เท่านั้น โดยองค์ประกอบและเอกลักษณ์ของวัดพระปรางค์ที่สำคัญประกอบด้วย นภศูล บั๊กกลุ่ม ชั้นรัดประคด กลิบบนูน บัณแถลง ชั้นอัสตง เรือนธาตุ ชุ่มจรณะนำ ชุดฐานสิงห์ ฐานปัทม ฐานเขียง

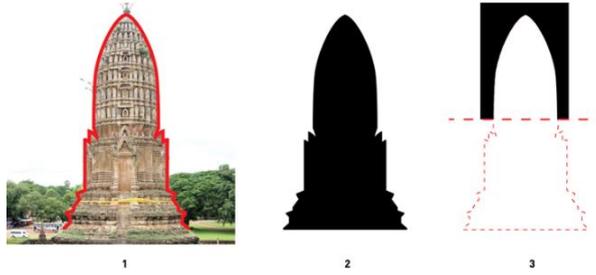
ภาพ 3 พระสถูปทรงฝักข้าวโพด วัดหลักเมือง วัดเจ้าจันทร์ และวัดพระศรีรัตนมหาธาตุเขลียงอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย

การวิเคราะห์

จากการศึกษา องค์ประกอบ รูปแบบ ขนาดสัดส่วน ขององค์พระปรางค์ ได้นำรูปลักษณะอันเป็นเอกลักษณ์มาใช้เป็นเครื่องมือในการออกแบบร้านค้าขนาดเล็กแบบกึ่งถาวรภายในบริเวณวัดพระปรางค์ ความสอดคล้องและความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมโดยรอบ โดยมีองค์ประกอบดังนี้

1. ส่วนยอดพระปรางค์ รูปทรงงาเนียม

ทรงงาเนียม มีลักษณะคล้ายงาช้าง ใหญ่แต่สั้น ตอนปลายโค้งและค่อนข้างเรียวแหลม เพราะได้รับอิทธิพลจากศิลปะเขมรจึงเรียกอีกชื่อว่า ทรงปราสาทแบบเขมรได้เช่นเดียวกัน ในขณะที่พระสถูปทรงฝักข้าวโพดนี้ได้ปรากฏเป็นที่นิยมสร้างในศิลปะอยุธยาในสมัยต่อมา โดยเฉพาะในสมัยพระบรมไตรโลกนาถได้สร้างพุทธปรางค์ ในอาณาจักรสุโขทัย ไว้ 2 แห่ง ณ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุเขลียง และวัดพระศรีรัตนมหาธาตุพิษณุโลก (สันติ เล็กสุขุม, 2549, น.39-42) จะเห็นได้ว่า ส่วนยอดของพระปรางค์เป็นส่วนที่สร้างการรับรู้ในการมองเห็นของผู้คน จึงนำรูปทรงส่วนยอดพระปรางค์รูปทรงงาเนียมมาเป็นองค์ประกอบหนึ่งในการออกแบบค้ออสแบบกึ่งถาวร

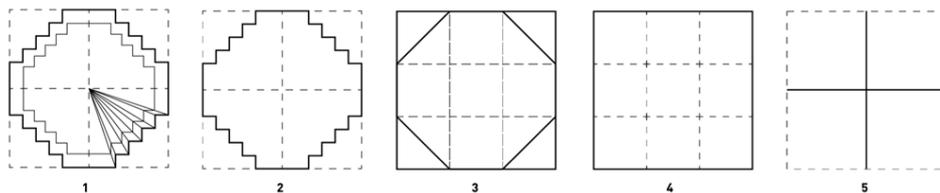
ภาพ 4 การลดทอนรูปแบบองค์ประกอบเพื่อใช้ในการออกแบบ

2. ฐานบัว ฐานบัวคว่ำบัวหงาย ฐานปัทม์

ฐานบัว นี้เป็นฐานที่ได้รับการพัฒนามาจากฐานหน้ากระดาน โดยเพิ่มองค์ประกอบบัวหงายและบัวคว่ำเข้าไปได้ หน้ากระดานบนและเหนือหน้ากระดานล่าง ทั้งนี้ ต้องมีเส้นลวดกำกับบัวหงายที่เพิ่มขึ้นนี้ รูปทรงเอามาจากลักษณะของ กลีบบัวหลวงที่กำลังบาน กลีบบัวนี้จะเป็นแบบผิวเรียบ ๆ หรือมีลวดลายก็ได้ (สมใจ นิมเล็ก, 2544, น.20)

การ "ย่อมุม" เพื่อทอนการรับรู้มุมที่มีมวลขนาดใหญ่ให้มีมวลที่ละเอียดประณีตขึ้น ความนิยมในการย่อมนั้นจะทำให้เป็นลักษณะ "ย่อมุมไม้สิบสอง" คือทำการย่อมุมใหญ่ 1 มุม เป็นมุมเล็ก 3 มุม โดยปรากฏแนว "เส้นสมมติ" มุมละ 3 เส้น นับรวมทุกมุมได้ 12 เส้น ที่รวบขึ้นสู่ปลายยอด (หากนับย่อมุมในจะรวมได้ 20 เส้น) ส่งผลให้ในแผนผังที่แต่เดิมมีเพียง "เส้นทแยงมุม" ปรากฏเส้นที่มีลักษณะกลายเป็น "เส้นรัศมี" (บุญยกร วชิระเธียรชัย และ สมคิด จิระทัศนกุล, 2563, น.12)

รูปแบบของการย่อมุมเป็นต้นแบบเพื่อนำมาใช้เป็นองค์ประกอบในการออกแบบโดยการลดทอนให้เกิดความเรียบง่ายกับการออกแบบคือออสแบบกึ่งถาวร

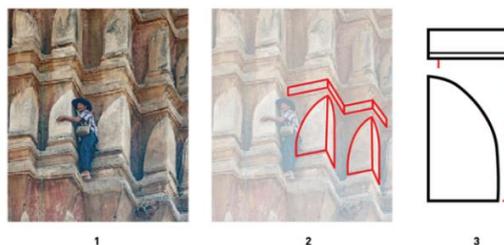

ภาพ 5 การลดทอนฐานย่อมุมเพื่อใช้ในการออกแบบ

3. กลีบขนุน

กลีบขนุน คือส่วนตกแต่งที่ประดับแทรกเข้าไปได้ชั้นรัดประคด ตรงตำแหน่งมุมที่ย่อของแต่ละชั้น ต่อมาได้พัฒนารูปแบบและคลี่คลายจาก "นาคปักบันแถลง" กลายเป็น "กลีบขนุน" หรือ "ใบขนุน" หรือ "กลีบบัว" อันเป็นลักษณะเฉพาะของ "ปราสาทไทย"

ดังนั้น กลีบขนุน จึงเป็นเอกลักษณ์สำคัญของพระปราสาทในรูปแบบไทย ที่สามารถมองเห็นและสร้างการรับรู้ได้ง่ายสำหรับผู้ที่มาสักการะ จึงได้นำกลีบขนุนมาสร้างเป็นองค์ประกอบหนึ่งในการออกแบบคือออสแบบกึ่งถาวร

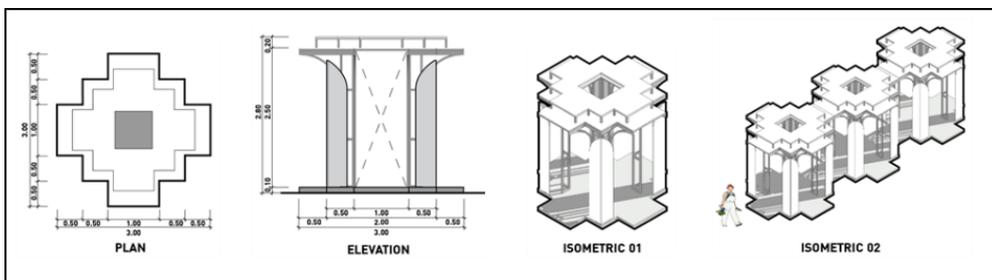
ภาพ 6 การลดทอนกลีบขนุนเพื่อใช้ในการออกแบบ

แนวทางการออกแบบร้านค้าที่สะท้อนเอกลักษณ์ของวัดพระพรางค์

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาแนวทางการออกแบบ ผู้วิจัยได้ทำการออกแบบต้นแบบร้านค้า ที่สอดคล้องกับบริบทโดยรอบ 4 รูปแบบ โดยมีเกณฑ์การออกแบบ (criteria) หลัก ๆ ดังต่อไปนี้ ลักษณะพื้นที่เป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส (อ้างอิงจากรูปทรงฐานย่อมุม) สร้างจุดเด่นโดยใช้องค์ประกอบทางโบราณสถาน (ไม่เป็นทัศนอุจาด) และใช้ระบบโมดูลาร์ในการออกแบบ เพื่อให้ง่ายต่อการขยายพื้นที่ โดยแนวทางการออกแบบ ดังนี้

1. การประเมินผลการออกแบบ รูปแบบที่ 1

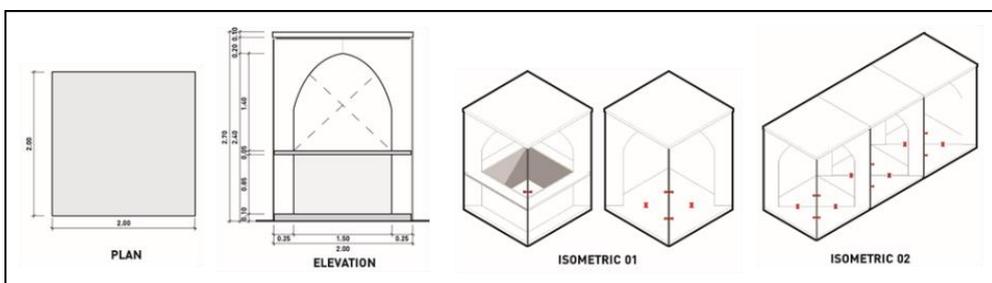
การออกแบบรูปแบบที่ 1 จะเน้นในรูปแบบร่วมสมัย ดูโล่งโปร่งสบาย สร้างจุดเด่นให้กับรูปทรงภายนอกโดยนำลักษณะของกลีบบน และลักษณะทางกายภาพของซุ้มจระนำ โดยใช้เทคนิคลดทอน (reduction) และใช้ตกแต่งเพื่อสร้างเอกลักษณ์ให้กับร้านค้า แต่ส่งผลกระทบต่อการใช้งานภายในร้านค้า โดยมีพื้นที่ภายใน และพื้นที่ว่างของเพื่อทำกิจกรรมการขายจำกัด

ภาพ 7 ต้นแบบของร้านค้าเชิงวัฒนธรรม รูปแบบที่ 1

2. การประเมินผลการออกแบบ รูปแบบที่ 2

การออกแบบรูปแบบที่ 2 เน้นรูปแบบที่ร่วมสมัย โล่งโปร่ง นำลักษณะขององค์พระพรางค์ที่มีรูปแบบทรง “งาเนียม” โดยการลดทอนรูปแบบทางกายภาพให้มีความเรียบง่าย แต่สามารถสื่อสารและสร้างการรับรู้ให้กับชุมชน สะท้อนความเป็นพระพรางค์ได้เด่นชัด ลักษณะภายนอกของร้านค้ามีลักษณะเป็นทรงสี่เหลี่ยม เพื่อแสดงตัวตนในสภาพแวดล้อมให้น้อยที่สุด การใช้สอยภายในมีพื้นที่วางสินค้าได้ 4 ด้าน สามารถถอดประกอบ เพิ่ม - ลดจำนวนได้ ตามรูป Isometric 01 โดยผู้ใช้สามารถเลือกการใช้งานให้เหมาะสมกับกิจกรรมการค้าขายแต่ละประเภทได้ตามความเหมาะสม รูปแบบนี้สามารถตั้งร้านค้าแบบกลุ่ม (group) ได้อย่างต่อเนื่อง

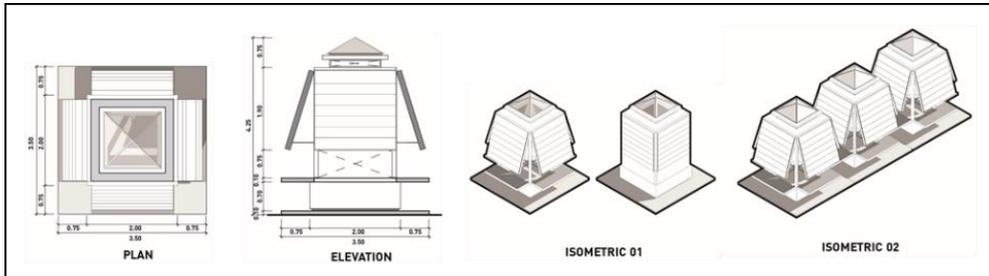

ภาพ 8 ต้นแบบของร้านค้าเชิงวัฒนธรรม รูปแบบที่ 2

3. การประเมินผลการออกแบบ รูปแบบที่ 3

การออกแบบรูปแบบที่ 3 ได้ออกแบบโดยใช้รูปทรงขององค์พระพรางค์ โดยใช้เทคนิคลดทอน (reduction) เพื่อสร้างกายภาพ และรูปทรงของร้านค้า การใช้พื้นที่ภายใน มีขนาดกว้าง 2 เมตรสะดวกต่อการใช้งาน มีจุดวางสินค้าที่สามารถ

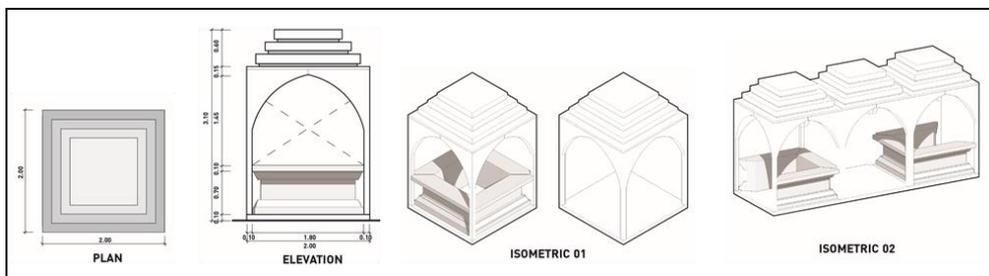
มองเห็นได้ชัดเจน 3 ด้าน และพัฒนารูปแบบการเปิด - ปิด ร้านค้า เพื่อการเก็บสินค้าได้สะดวกมากขึ้น รูปแบบนี้เหมาะสำหรับตั้งร้านค้าแบบเดี่ยว (stand alone) เนื่องจากเมื่อนำตัวร้านค้าเรียงต่อกันแล้วไม่สามารถใช้งานได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

ภาพ 9 ต้นแบบของร้านค้าเชิงวัฒนธรรม รูปแบบที่ 3

4. การประเมินผลการออกแบบ รูปแบบที่ 4

การออกแบบรูปแบบที่ 4 นำองค์ประกอบของพระปราสาท ได้แก่ รูปทรงงานนิยม ส่วนยอด และฐานปัทม์ ใช้เทคนิคลดทอน (reduction) เพื่อสร้างรูปทรงทางกายภาพภายนอกของร้านค้า เนื่องจากการนำ ฐานปัทม์ มาใช้ในการออกแบบพื้นที่วางสินค้า รวมถึงส่วนยอดที่มีลักษณะเป็นชั้นลดหลั่น ส่งเสริมให้รูปทรงภายในที่อ้างอิงมาจาก ทรงงานนิยม ส่งผลให้เกิดกายภาพที่สะท้อนถึงองค์พระปราสาทได้อย่างชัดเจน การใช้พื้นที่ภายใน มีพื้นที่กว้าง 1.20 เมตร สามารถใช้พื้นที่ทำกิจกรรมได้ 2 คน มีจุดวางสินค้าที่มองเห็นได้อย่างชัดเจน 3 ด้าน โดยผู้ใช้สามารถเลือกจำนวนของโต๊ะวางสินค้าได้ ตั้งแต่ 1 - 3 โต๊ะ เพื่อรองรับกิจกรรมการขายสินค้าที่มีความแตกต่างกัน รูปแบบนี้สามารถตั้งร้านค้าแบบกลุ่ม (group) เรียงต่อกัน โดยปรับให้พื้นที่ตรงกลางเป็นทางเดินหรือทางเชื่อม ได้อย่างต่อเนื่อง

ภาพ 10 ต้นแบบของร้านค้าเชิงวัฒนธรรม รูปแบบที่ 4

5. การประเมินและวิเคราะห์ผลการทำแบบสอบถาม

การจัดทำแบบสอบถาม แบบสอบถามการใช้งานและลักษณะภายนอกของคือสทั้ง 4 รูปแบบ โดยกำหนดเกณฑ์คะแนนเฉลี่ยจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 100 คน แบ่งเป็นกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้ ผู้ประกอบการจำนวน 10 คน นักท่องเที่ยวจำนวน 40 คน คนในพื้นที่จำนวน 30 คน และผู้เชี่ยวชาญจำนวน 20 คน เพื่อสรุปแนวทางการออกแบบขั้นสุดท้าย ที่สามารถแสดงถึงภาพลักษณ์ เอกลักษณ์ สื่อสารกับกลุ่มเป้าหมายได้ชัดเจน น่าสนใจ และไม่เกิดทัศนอูจาดต่อโบราณสถานที่สำคัญ

โดยกำหนดเกณฑ์ค่าคะแนน 1.00 - 5.00 จากระดับความคิดเห็นและความพึงพอใจน้อยที่สุดไประดับความคิดเห็นและความพึงพอใจมากที่สุด จากกลุ่มตัวอย่างพบว่า รูปแบบมีความน่าสนใจมากที่สุดคือ รูปแบบที่ 4 ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.02 การใช้องค์ประกอบทางโบราณสถานที่เหมาะสมมากที่สุดคือ รูปแบบที่ 1 ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.63 การรับรองกิจกรรมการใช้งานพื้นที่เชิงพาณิชย์ที่เหมาะสมมากที่สุดคือ รูปแบบที่ 3 ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.45 สะดวกในการติดตั้ง เคลื่อนย้าย รื้อถอนมากที่สุด

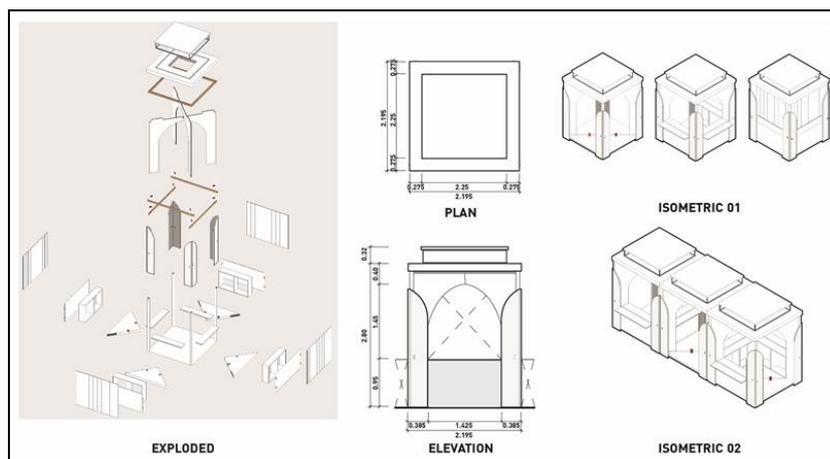
คือ รูปแบบที่ 2 ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.49 รูปแบบร้านค้ามีความสอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทโดยรอบ มากที่สุดคือ รูปแบบที่ 1 ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.56 ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้นำบทสรุปที่ได้จากการวิเคราะห์แบบสอบถาม เพื่อนำมาพัฒนารูปแบบที่เหมาะสมที่สุดกับบริบทโดยรอบของพระปรางค์

สรุปผลและข้อเสนอแนะงานวิจัย

1. สรุปผลงานวิจัย

การออกแบบร้านค้าขนาดเล็กแบบกึ่งถาวรต้นแบบขั้นสุดท้าย ผู้วิจัยได้นำลักษณะเด่นของแต่ละรูปแบบมาประยุกต์และพัฒนา ให้เหมาะสมต่อการใช้งานรวมถึงสภาพลักษณะของวัดพระปรางค์ โดยรูปทรงภายนอกนำรูปทรงงานนิยม จากรูปแบบที่ 1 และรูปแบบที่ 4 ที่สะท้อนถึงองค์พระปรางค์ได้อย่างชัดเจนจึงนำมาปรับใช้ในการตกแต่งภายนอก และนำรูปทรงของกลีบขนุนที่ไม่มีลวดลายประดับที่ปรากฏบนองค์พระปรางค์มาสร้างจุดเด่นและเอกลักษณ์ให้กับร้านค้าขนาดเล็กแบบกึ่งถาวร ในส่วนการใช้งานพื้นที่ภายในคือออกแบบกึ่งถาวรมีการเพิ่มพื้นที่เก็บของใต้พื้นที่วางสินค้าเพื่อรองรับกิจกรรมการค้าได้เหมาะสม และเพิ่มแผ่นไม้เซาะร่องเข้าลิ้นแบบวิธีการเข้าไม้ของช่างไม้ท้องถิ่นเพื่อใช้ในการเปิด - ปิดร้าน ตัวร้านค้าขนาดเล็กแบบกึ่งถาวรถูกพัฒนาให้ถอดประกอบโดยใช้วิธีการเข้าลิ้นและสลักไม้ ซึ่งเป็นวิธีการเข้าไม้แบบช่างไม้ไทยสมัยก่อนซึ่งยังปรากฏอยู่ในพื้นที่โดยรอบองค์พระปรางค์ ลักษณะทางกายภาพโดยรวมปรับให้สอดคล้อง เหมาะสมกับบริบทลดทอนองค์ประกอบขององค์ปรางค์ มาปรับใช้ให้ดูเรียบง่าย และปรับขนาด สัดส่วน ให้เหมาะสมไม่ขัดกับบริบทของวัดพระปรางค์ อีกทั้งยังคำนึงถึงหลักการระบายอากาศโดยเจาะช่องเปิดด้านบน เพื่อให้อากาศร้อนลอยตัวออกนอกคือออกแบบกึ่งถาวรได้

การออกแบบ เป็นการศึกษาสภาพแวดล้อมและมีการสร้างขึ้นใหม่ตามข้อมูลเพื่อให้สอดคล้องหรือกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมเดิม โดยรักษาและคงคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ อีกทั้งสร้างคุณค่าทางด้านจิตใจที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ทำให้เกิดความรู้สึกดี ๆ เมื่อพบเห็น และส่งเสริมเอกลักษณ์พื้นที่ (สมสกุล จีระศิลป์ และคณะ, 2553, น.58-59) ร่วมกับอัตลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมและอัตลักษณ์ทางชุมชน เพื่อสร้างข้อจำกัดในการกำหนดรูปแบบ ขนาด และลวดลายตกแต่งของร้านค้ากึ่งถาวร ที่สะท้อนเอกลักษณ์เด่นขององค์พระปรางค์ ซึ่งเป็นสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่า มีความภาคภูมิใจที่จะอนุรักษ์อัตลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมและการรับรู้ภายใต้แนวคิดทฤษฎีอัตลักษณ์สถานที่ (บุญยงชิวภา เสนาคำ และ เอกพล สิริชัยนันท์, 2560, น. 43)

ภาพ 11 การออกแบบขั้นสุดท้าย รูปแบบคือออกแบบกึ่งถาวรที่สะท้อนเอกลักษณ์ขององค์พระปรางค์

2. ข้อเสนอแนะงานวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้มุ่งเน้นการออกแบบร้านค้าขนาดเล็กกึ่งถาวรเท่านั้น ที่สามารถถอดประกอบและสอดคล้องกับการรักษาเอกลักษณ์ของโบราณสถาน นอกจากนี้ผลของการศึกษายังสามารถพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้ไปสู่งานวิจัยรูปแบบร้านค้าขนาดเล็กแบบถาวรได้ในอนาคตต่อไป

บรรณานุกรม

- ชาตรี มหันตรัตน์ และ สิริพัฒน์ ลาภจิตร. (2563, พฤษภาคม-สิงหาคม). แนวทางการพัฒนาเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลกทางวัฒนธรรมอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 4, 4.
- นวกรณ์ ศรีสราญกุลวงศ์. (2563, มกราคม-ธันวาคม). การออกแบบร้านค้าขนาดเล็กเพื่อส่งเสริมการขายขนมของฝากถิ่นขนมไทยจังหวัดฉะเชิงเทรา. *วารสารเพื่อการออกแบบมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*, 1, 16.
- นาริรัตน์ ปรีชาพิชคุปต์. (2542). *นำชมอุทยานประวัติศาสตร์ สุโขทัย ศรีสุโขทัย กำแพงเพชร*. กรุงเทพฯ: สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ.
- บุญยกกร วชิระเจียรชัย และ สมคิด จิระทัศนกุล. (2563, มกราคม-มิถุนายน). “เส้นตรง” แล “เส้นรัศมี” ในงานเครื่องยอดพระเมรุมาศและพระเมรุ ผลงานออกแบบของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ (พ.ศ. 2447 และช่วง พ.ศ. 2463-2476). *วารสารหน้าจั่ว*, 17, 12.
- บุญยบุญวิภา เสนาคำ และ เอกพล สิริชัยนันท์. (2560, มกราคม-มิถุนายน). การศึกษาอัตลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมของชุมชนริมน้ำจันทบูรเพื่อเป็นแนวทางการออกแบบสภาพแวดล้อมภายในร้านค้า. *วารสารสิ่งแวดล้อมสรรค์สร้างวินิจฉัย คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 16, 43.
- พัสดราภรณ์ แก่นพรม. (2557, กันยายน-ธันวาคม). รูปแบบพระปราสาทและสถาปัตยกรรมที่มียอดพระปราสาทในรัชกาลที่ 4-6. *วารสารหน้าจั่ว*, 11, 231.
- ศรีศักร วัลลิโภคม. (2552). *เมืองโบราณในอาณาจักรสุโขทัย* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- สมใจ นิ่มเล็ก. (2544, มกราคม - ธันวาคม). ฐานอาคารสถาปัตยกรรมไทย. *วารสารหน้าจั่ว*, 18, 20.
- สมสกุล จิระศิลป์, จง บุญประชา, จิตราวดี รุ่งอินทร์, สุภัทรา ลูกรักษ์ และ สุรพันธ์ รัตนาวะดี. (2553). *แนวทางการออกแบบร้านค้าและของที่ระลึกเพื่อการพัฒนานครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา: กรณีศึกษาเปรียบเทียบเมืองเก่าพระนครศรีอยุธยา ประเทศไทย และ เมืองเก่าเกียวโต ประเทศญี่ปุ่น*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- สันติ เล็กสุขุม. (2549). *ศิลปะภาคเหนือ: ทรัพยากรชัย-ล้านนา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม. กองกลางกลุ่มส่งเสริมเครือข่ายและประสานราชการภูมิภาค. (2560). *สุโขทัย มรดกแห่งแผ่นดิน* (พิมพ์ครั้งที่ 1). นครปฐม: สำนักพิมพ์สุวรรณภูมิเฮอริเทจ.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2526). *สุโขทัยไม่ใช่ราชธานีแห่งแรกของไทย*. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.